

Hız. İsa'nın Göge Yükseltilmesi ve Tekrar Dönüşü*

Mahmut ŞELTUT

Çeviri: Mustafa BAŞ**

Ezher Şeyhlerine Ortadoğu Ordularının genel Komutanı Abdulkerim Han tarafından şu sorular sorulmuştur; Kur'an ve Sahih Sünnetin nazarında Hz. İsa ölü mü, yoksa diri mi? Onun diri olduğunu inkar eden Müslüman'ın dinî açıdan konumu nedir? Tekrar dünyaya geri geleceği farz edildiğinde buna inanmayanın dinî hükmü nedir?

Bu soru, (Ezher tarafından Mahmut Şeltut'a) havale edilmiş, o da Risale Dergisinin yıl 10, 462 . sayısında neşredilen aşağıdaki fetvayı vermiştir.

Kur'an'ı Kerim ve Hz. İsa'nın Sonu

Kur'an-ı Kerim, Hz. İsa'nın (A.S) kavminin arasındaki son durumu ile ilgili hususları üç surede ortaya koymuştur.

1. **Ali İmran Suresinde;** "İsa onların inkârlarını sezince: "Allah yolunda yardımcılarım kim?" dedi. Havariler: " Biziz Allah yolunun yardımcıları. Allah'a iman ettik. Şahit ol, biz Müslümanlarız." dediler. Rabbimiz! senin indirdiğine iman ettik ve Peygamber'e uyduk. Artık bizi (hakikate) şahitlik edenlerle yaz. Onlar tuzak kurdular, Allah da tuzak kurdu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır. Hani Allah şöyle buyurmuştu: "Ey İsa! şüphesiz ki senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları, kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim."¹

2. **Nisa Suresinde;** "Bir de "Biz Allah'ın peygamberi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demeleridir. Oysa onu öldürmediler, ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin şüphe içindedirler. O hususta hiç bir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler. Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah, üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir."²

* Bu yazı Mahmut ŞELTUT, El Feteva, Kahire, 1995, s. 59-82'den tercüme edilmiştir.

** Dr., DİB Başmüfettişi

1 Ali İmran, 52-55

2 Nisa, 157-158

3. Maide Suresinde; “Allah kıyamet günü şöyle diyecek: “Ey Meryemoğlu İsa! sen mi insanlara Allah’ı bırakarak beni ve anamı iki ilah edinin’ dedin?”. İsa şöyle diyecek: “Seni bütün eksikliklerden uzak tutarım. Hakkım olmayan bir şeyi söylemem benim için söz konusu olamaz. Eğer ben onu söylemiş olsaydım, elbette sen bunu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin ama ben sende olanı bilemem. Şüphesiz ki yalnızca sen gaybları hakkıyla bilersin.” “Ben onlara sadece bana emrettiğin şeyi söyledim. Benim de Rabbin, sizinde Rabbiniz olan Allah’a kulluk edin (dedim). Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit (ve örnek) idim. Ama beni içlerinden aldığımda üzerlerinde gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeye hakkıyla şahitsin.”³

Bu ayetler, Kur’an’ da Hz. İsa’nın kavmi ile son durumunu ortaya koyan ayetlerdir.

Son ayetler (Maide Suresinin ayetleri), bize, kavminin Hz İsa ve annesine ibadetleri ile ilgili Allah’ın onlara soracağı hesaba dair uhrevi durumu hatırlatmaktadır. Bu ayet, Hz. İsa’nın (AS) dili ile Allah’ın ona emrettiği “Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a ibadet edin” hükmünün dışında bir şey demediğinin ikrarıdır. Yine bu ayet Onun, aralarında kaldığı süre içerisinde kavmine şahit olduğunu, Allah’ın onu vefat ettirdikten sonra yeni olarak ortaya çıkaracakları şeyleri bilemediğini vurgulamaktadır.

Tevaffa Kelimesinin Anlamı: “Tevaffa” kelimesi Kur’an’da çoğunlukla mevt (ölüm) anlamında kullanılmış, öyle ki bu anlam, genellikle tevaffa kelimesinin akla ilk gelen manası olmuştur. Bu kelime bu mananın dışında, ancak bu akla ilk gelen manadan farklı kullanılmayı gerektirecek bir karine ile farklı anlamlarda kullanılmıştır; “De ki; sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacak...”⁴, “Kendilerine zulmederlerken meleklerin canlarını aldığı kimseler var ya...”⁵, “Melekler, o kâfirlerin... canlarını alırken ... bir görmeliydin.”⁶, “...Elçilerimiz onun canını alır...”⁷, “...İçinizden ölenler olur...”⁸, “...Onları ölüm alıp götürünceye kadar...”⁹, “...Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat.”¹⁰

Gerçek olarak ayetteki “Tevaffeyten” (beni öldürdün) kelimesi bu akla gelen ilk manayı özetlemektedir ki, bu da; insanların bildiği ve Arapların lafızdan ve kelimenin sevk edildiği manasından anladıkları sıradan öldürmedir. Öyleyse ayet, Hz. İsa’nın kavmi ile son durumunu anlatırken buradaki öldürme fiiline başka eylemleri birleştirmese, Hz. İsa’nın diri ve ölmemiş olduğunu ifade eden bir anlam da içermez.

Yine buradaki vefattan kastedilen mana, Hz. İsa’nın semada diri olduğu ve zamanın sonunda oradan ineceğini iddia edenlerin sözlerine binaen bu

3 Maide, 116-117

4 Secde, 11

5 Nisa, 97

6 Enfal, 50

7 En’am, 61

8 Hac, 22/5

9 Nisa, 15

10 Yusuf, 101

vefatın semadan indikten sonraki vefat olduğu sözlerine de bir delil olmaz. Çünkü ayet, Hz İsa'nın alakasının, hir zamandaki bir kavim ile değil, doğrudan doğruya yaşadığı dönemdeki kavmi ve kendi arasında sınırlı olduğu hususuna işaret etmektedir. Çünkü hir zamandaki kavim ittifakla Hz. İsa'nın değil, Hz. Muhammed'in kavmidir.

“Refeahllahi İleyhi” Allah Onu Kendine Yükseltti Sözünün Anlamı. Bu Semaya mı Demektir;

Nisa Suresindeki ayette “bel refeahllahi ileyhi” (Allah onu kendine yükseltti) buyrulmaktadır. Bazı müfessirler, hatta çoğunluğu bu ayeti semaya yükseltme olarak tefsir etmişlerdir. Onlar şöyle demektedirler; Allah, Hz. İsa'nın dışındakilere benzerini bıraktı, onu cesedi ile semaya yükseltti. O, semada diridir. Ahir zamanda (Kıyamete yakın zamanda) oradan inecek domuzu öldürüp, haçı kıracaktır. Bu görüşlerini de ř delillere dayandırmaktadırlar;

1. İlk olarak Hz İsa'nın Deccal'dan sonra ineceğini bildiren rivayetler. Bu rivayetler, birbirleri ile aynı kuvvette farklı vecihlerle rivayet edilmiş (Mustarip Hadis) olmakla birlikte sözlerinde ve anlamlarında ihtilaflı, bu ihtilaflar sebebiyle de aralarında birlik oluşturulması zor hadislerdir. Bu, hadis bilgilerinin bu hadisler konusundaki açıklamalarıdır. Bütün bunun üstünde bu rivayetler, Ehli-i Kitap iken İslam'ı kabul etmiş, Ka'b'l-Ahbar ve Vehb b. Münebbih'in rivayetleridir ki, bu kişilerin hadis ilmindeki dereceleri de cerh ve ta'dil alimlerince (hadis tenkiterince) bilinmektedir.

2. İkinci olarak Ebu Hüreyre'den R.A rivayet edilen Hz. İsa'nın inişi ile ilgili haberleri özetlediği hadistir. Bu hadis sahih olsa bile ahad bir haberdir. Alimler, ahad haberlerin inanç ile ilgili bir esas ortaya koyamayacağı ve gaybe ait konularda güvenilemeyeceği hususunda icma etmişlerdir.

3. Üçüncüsü de Miraç Hadisinde rivayet edilen ifadedir. Buna göre Hz. Muhammed (SAS) semaya yükseldiğinde önüne gelen kapıları birer birer amaya başlamış ve içeri girmiştir. Burada Hz. İsa (AS)'yi, o ve yanında dayısının oğlu Yahya (AS) olduğu halde semanın ikinci katında görmüştür. Hz. Muhammed'in (SAS) Peygamberlerle bir araya gelmesi hususundaki bu rivayete ilgili hadis şarihlerinin çoğunun bu senetlerin zayıflığı konusundaki söyledikleri bizim için bu delilin de zayıf olduğunu ortaya koymaya yeterlidir. Çünkü Peygamberlerle olan bu toplantı cismani değil ruhani bir toplantı idi. (Gen. Bil. İ. Bkz. Feth'l Bari, Zad'l Mead v.b.)

Garip olan ř ki onlar, Mirac Hadisini ayetteki “ref” (yükselme) kelimesinin manasının Hz İsa'nın cesedi ile göğe yükselmesi olduğuna delil getirmektedirler. Bu arada onların arasından bir grup da Mirataki buluşmayı açıklarken de Allah'ın (CC), “bilakis Allah onu kendine yükseltti” ayetini Hz. Muhammed ile Hz. İsa arasındaki buluşmanın ruhani değil bedeni bir buluşma olduğuna delil getirmektedirler. Böylece onlar, hadisin tefsirini yaptıklarında, hadisten anladıklarına ayeti delil getirmekte, ayetin tefsirini yaptıklarında da ayetten anladıklarına hadisi delil getirmektedirler.

Ali İmran Suresindeki Ayetlerde “Ref” (Yükselme)

Allah-ü Teala'nın Ali İmran suresindeki ayetlerinden “senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim” ayetini Nisa Suresindeki “Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir.” ayeti ile beraber ele aldığımızda, ikinci birincinin içerdiği vaat edilen şeyin gerçekleşmesini haber veren cümle olarak buluruz. Bu vaat da, vefat ettirme, yükseltme ve kendisine küfredenlerden onu temizlemedir. Eğer ikinci ayet vefat ettirme ve temizleme eylemlerini içermeksizin gelseydi, o zaman yükselmeyi Allah'a yükselme olarak anlamamız, böylece de her iki ayetin arasını birleştirerek Hz. İsa'nın beden ile yükseldiği kanaatine varmamız gerekirdi.

Oysa asıl mana; “Allah, Hz. İsa'yı vefat ettirdi, onu kendine yükselterek inanmayanlardan temizledi.” Şeklinde dir.

Alusi, Allah-ü Teala'nın “Senin hayatına ben son vereceğim” ayetini farklı şekillerde tefsir etmiştir; Bunların en açık olanı ; ben seni eceline ulaştıracağım, seni normal bir şekilde öldüreceğim, seni öldürecek olanları da üzerine musallat etmeyeceğim. Yine Allah'ın bu sözü, Hz. İsa'nın düşmanlarından korunmuş olduğunu ve onların kendisine zarar veremediklerini ima eden bir kinayedir. Çünkü bu şekilde Allah'ın onu eceline yetirmesi ve tabii bir şekilde ölümüne ulaştırması gerekmektedir.

Açık olan şudur ki; vefat ettirildikten sonra oluşan yükselme, cesedin yükselmesi değil, mekanın yükselmesidir (manevi yükselmedir). Yükselme tabirinin “seni inkar edenlerden kurtararak temizleyeceğim” sözünün yanında özellikle gelmesi konunun manevi yönden yüceltme ve şerefleendirme işi olduğuna delalet etmektedir.

Ref (Yükseltme) kelimesi, Kur'an'da bu manada çok yerde kullanılmıştır; “Allah'ın yüceltilmesine izin verdiği evlerde”¹¹ “Dilediğimizin derecelerini yükseltiriz”¹² “Senin şanını yüceltmedik mi?”¹³ “Onu Yüce bir makama yükselttik”¹⁴ “Allah iman edenlerin derecelerini yükseltir”¹⁵ ...v.b.

Öyleyse Allah-ü Teala'nın “Seni kendime yükselteceğim” ve “fakat Allah onu kendine yükseltti” tabirleri, “falan Refik-i Â'lâ'ya yükseldi” tabiri gibidir. (Allah bizimledir), (Kudretli Hükümdar'ın katında) sözlerinde olduğu gibi bunlardan gözetlenme, korunma ve mukaddes bir gözetim altına girmenin dışında bir şey anlaşılır. Öyleyse (ileyhi) kelimesinden sema (gök) kelimesi nasıl çıkarıldı ?

Allah'ım! Bu anlayış, yakini olmaktan uzak, kendisiyle zannî olarak da delil veya delile yakın bir şey getirilemeyen rivayet ve kıssalara boyun eğerek, Kur'anî tabire açık bir zulüm değil de nedir ?

11 Nur, 36

12 Yusuf, 76

13 İnşirah, 4

14 Meryem, 57

15 Mücadele, 11

Ayet'in akla getirdiği ilk anlam

Bu açıklamalardan sonra ortaya çıkan Őudur ki; Hz İsa kendisinden önce gelip geçmiŐ Resuller gibi Allah'ın bir Resulüdür. Kavmi ona dűŐmanlık yapmıŐ, yűzlerinde ona yönelik olarak tasarladıkları ktűlűklerin eserleri ortaya çıkmıŐtır. Bunun űzerine (Nebi ve Peygamberlerin iŐi olarak) Allah'a iltica etmiŐ, Allah da onu İzzeti ve hikmeti ile kurtarmıŐ, dűŐmanlarının tuzaklarını da boŐa çıkar mıŐtır. İŐte bu; "İsa onların inkarlarını sezince: "Allah yolunda yardımcılarım kim?" dedi..." ayetlerinin sona kadar olan kısmının içerdiđi manadır. Allah bu ayette kendi tuzađının onların tuzađından daha kuvvetli olduđunu açıklamıŐtır. Őűphesiz onların Hz. İsa'nın tutuklanması konusundaki tuzakları, koruma ve gűvenceyi içeren Allah'ın tuzađının nűnde yok olmuŐtur. Allah; "Ey İsa! Őűphesiz ki senin hayatına ben son vereceđim. Seni kendime yűkselteceđim. Seni inkar edenlerden kurtararak temizleyeceđim..." dediđinde Hz. İsa'yı onların hilelerinden kurtaracađını, yine hilelerini kendi baŐlarına receđini, onu eceline yetireceđini ldűrűlmeksizin ve haça gerilmeksizin normal lűm ile ldűreceđini ve kendisine yűkselteceđini műjdelemektedir.

Bu, Kur'an'da bildirilmesi műmkűn olmayan rivayetlerden zihnini temizleyen ve kavimlerinin kendilerine dűŐmanlık yaptıkları dönemde, Allah'ın, Peygamberlerini koruma hususundaki metotlarını bilen okuyucunun, kavmi ile Hz. İsa'nın son zamanları ile ilgili olarak zikredilen ayetlerden anladığı net manadır. Hz. İsa'nın onların arasından çekip çıkarılma yoluyla nasıl kurtarıldığını ve bir hile ile cesediyle semaya nasıl yűkseltildiđini bilemiyorum? Yine, insanların gű yetiremeyecekleri ve karŐı koyma Őansları da bulunmakla beraber bu durumun, onların hilelerinden daha hayırlı olduğunun nasıl belirtildiğini de bilemiyorum ?

Hile, ancak hilenin tarzlarına uygun ve adeten gerektirdiğinin dıŐında da olmaksızın bir baŐka hileye karŐılık olarak gerekdeŐir. Bunun rneđi de Hz Muhammed'in Őu durumunda ortaya çıkmıŐtır ; "Hani kafirler seni tutuklamak veya ldűrmek, ya da (Mekke'den) ıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır"¹⁶

Hz. İsa'nın Göđe Yűkseltilmesi Bir İman Esası Deđildir. Bunu İnkâr Eden Tekfir Edilmez.

Bu çalıŐmanın zeti;

1- Ne Kur'an-ı Kerimde, ne de sahih sűnnette, Hz. İsa'nın cismen göđe çıktığı, halen orada diri olduđu ve ahirete yakın zamanda oradan yeryűzűne ineceđi hususlarında kalblerin tatmin olmasını sađlayacak bir inancı oluŐturacak sađlam ve açık delil bulunmamaktadır.

2- Bűtűn bu konuda zikredilen ayetlerin ifade ettiđi mana, Allah'ın, Hz. İsa'ya onu eceline yetireceđi, kendisine yűkselteceđi ve inkar edenlerden de koruyacađı vaadinde bulunmasıdır. Bu vaat, gerçekleŐmiŐ, dűŐmanları onu

öldürememiş, haça da gerememiş, Allah'onu eceline yetiştirmiş ve kendine yükseltmiştir.

3- Kim, Hz. İsanın cismi ile göğe yükseldiğini, bu ana kadar orada diri olduğunu ve ahir zamanda yeryüzüne ineceğini inkar ederse bunlar kat'i delille sabit olmadığından inkarcı sayılmaz. İslam ve iman dairesinden de çıkmaz. Buna dinden çıkmış ta denilmez. Bilakis bu kişi Mü'min, Müslümandır. Öldüğünde iman ehliendir. Diğer inananların cenaze namazı kılındığı gibi onun da cenaze namazı kılınır. Müslüman kabristanlığına gömülür. Allah katında imanında bir şüphe yoktur. Allah, kullarından haberdardır ve onları gözetendir.

BU FETVA ÜZERİNE YAPILAN İTİRAZLARA MÜNAKAŞA

Bu fetva "Er-Risale" dergisinin Yıl 10, 462. sayıda yayınlanınca geçmiş bilgiler üzerinde donuklaşmış bir topluluk dini savundukları iddiası ile büyük bir fırtına kopardılar. Bu kişilerin şüphelerini sağlam ilmi delillerle reddettik. Bu reddiyemiz de, "Er-Risale" dergisinin 11. senesinin 514, 517, 518, 519. sayılarında yayınlanmıştır. Bu reddiyenin özeti de şudur;

Alimlerin Katında Müslüman olmanın Prensipleri

1. Şarii (Allah) akaidin (iman esaslarını) sınırlarını belirlemiş, insanlardan bunlara inanmasını istemiştir. İman, delile dayalı olarak ortaya çıkan şeylere kesin inanmadır. Açık olan şudur ki; bu şekildeki itikat, her delil olarak isimlendirilen şeyin ortayı koyduğu değil, şüphe kabul etmeyen kesin delillerin ortaya koyduğudur.

2. Bu kesin delil de iki şekilde ortaya çıkar;

Birincisi, sağlam öncüller ve hükümleri ile his ve zaruri bilgilere ulaştıran akli delildir. Bu deliller, ittifakla yakını bilgi ifade ederler. Böyle bir delil ile makbul bir iman gerçekleşir.

İkincisi, delaleti ve vürudu kesin olan nakli delil. Vürudunun kesin olmasının anlamı; Hz. Peygamberden ortaya çıktığına dair hiçbir şüphe bulunmamalı. Tamamı kesin tevatür ile intikal eden Kur'an-ı Kerim ve mütevatir olduğu sabit olan Resulullah'dan gelen mütevatir hadisler gibi. Delaletinin kesin olmasının anlamı ise; anlamında muhkem bir nass olmalı. Bu da ancak tevil ihtimalini içermeyen şeylerde olur.

3. Eğer nakli delil bu mesabede olursa yakını bilgi ifade eder. Bu nakille inanç esası ortaya konulur.

Buradan şunu söyleyebiliriz. Kesin bir yolla gelmemiş veya kesin bir yolla gelmiş olsa bile delalet ettiği manada ihtimallik içeren ve alimlerin hakkında ihtilaf ettiği bilgiler, dinin bizi mükellef kıldığı ve inanan ve inananların arasını ayıran çizgi olarak itibar ettiği inanç esaslarından değildir.

4. Zikrettiğimiz bu prensipler neyin inanç esası, neyin de inanç esası olmadığı hususundaki gerçeği öğrenmek isteyen kişiye araştırmanın yolunu aydınlatmaktadır. Bunlar, tartışma götürmeksizin alimlerin katında kabul gö-

ren prensiplerdir ki, bu alimlerin kitaplarına ve tartişmalarına muttali olan herkes de bunu bilir.¹⁷

Bu prensiplerin işığında “Hz. İsa’nın göğe yükselmesi, ahir zamanda da yeryüzüne ineceği kitap, sünnet ve icma ile sabittir” diyenlerin sözlerini ele alalım. Bu konuda bize göre üç bakış açısı vardır. Birincisi bu iddiada bulunanların ayetlerden zikrettikleri, ikincisi hadislerden zikrettikleri, üçüncüsü de bu konuda icmadan delil var dedikleri şeyler;

Ayetlerden Hareket Ederek İleri Sürdükleri İddialara Bakış

Bu konuda bizim müracaat ettiğimiz ayetleri üçe ayırıyoruz.

Birincisi; Hz. İsa’nın vefatını ve göğe yükseltilmesini zikreden ayetler. Bu ayetler açık olarak vefatın gerçekteştiğine delalet etmektedirler. Bu ayetler şunlardır;

1. Ali İmran Suresi; “Hani Allah şöyle buyurmuştu: “Ey İsa! şüphesiz ki senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim.”¹⁸

2. Nisa Suresinde; “Bir de “Biz Allah’ın peygamberi Meryem oğlu İsa Mesih’i öldürdük” demeleridir.” den “Onu kesin olarak öldürmediler. Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir.” ayetine kadar olan kısım.¹⁹

3. Maide Suresinde; “Ama beni içlerinden aldığında üzerlerinde gözetleyici yalnız sen oldun.”²⁰

Biz bu ayetlere fetva bölümünde değindik ve açık ilmi bir üslupla bunları inceledik. Bu konuda müfessirlerin görüşlerini de ortaya koyduk. Bu ayetlerde Hz. İsa’nın cismen semaya yükseltildiğini ortaya koyan kesin bir delil olmadığını açıkladık. Bilakis bu ayetler, bazı müfessirlerin aksine söz söylemesine rağmen Hz. İsa’nın eceline yetiştirildiği, Allah-ü Teala’nın onu kavminin şerrinden koruyarak mekanını yükselttiği, yine onu kavminin tuzaklarından koruduğu ve temizlediği hususlarında bütünüyle açıktır. Bu sebeple daha önce zikrettiklerimizi tekrar edecek değiliz.²¹

17 “El İşlam Akideten ve şeriaten” isimli kitabımızın “İnancın Sabit olma Yolları” bölümüne bakınız.

18 Ali İmran Suresi, 3/55

19 Nisa Suresi, 4/157-158

20 Maide Suresi, 5/117

21 Ancak aksine fikri savunanlar Allah-ü Teala’nın “Allah onu kendisine yükseltmiştir.” Hükümüne “onu yakini olarak öldüremediler” hükmünden sonra sarılarak şöyle demişlerdir. şüphesiz, öldürmenin olmadığının belirtilmesinden sonra yükseltilmesinin belirtilmesi kesin olarak cismi yükseltmedir. Öyle olmasaydı, “بلى” edatının öncesindeki ve sonrasındaki arasında olumsuzluk gerçekteşmezdi. Biz de olumsuzluğun gerçekteştiğini savunuyoruz. Çünkü yükselme kelimesinden amaç, kavmi ile gerçekteştirmeye çalıştıkları şeyin arasını ayırarak mekan ve derecesinin yükseltilmesidir. Anlam; Allah, onu kavminden korudu, kavmine onu öldürme imkanını vermedi, onların hilelerini boşa çıkardı. Onu kurtardı, eceline yetiştirdi, böylelikle de makamını da yükseltti. Fetvada da demiştik; “şüphesiz ki senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni küfredenlerden temizleyeceğim.” Ayeti de zahiri manası ile tamamen bu söylediğimizle ittifak etmektedir. Ayette kuvvetle muhtemel olan, Hz. İsa’nın cismi ile yükseltildiği hususunda açık bir şey ortaya koyma ve delil getirme kanaatlerini ortadan kaldırmadır. İmam-ı Fahrettin Razi Tefsirinde şöyle demektedir; “(Ve Mutahhirüke) Seni temizleyeceğim: Seni onların arasından çıkara-

İkincisi; Araştırma konusu ile bir bağlantısının olduğunu hatırlatmayan ayetlerdir ki, bu sebeple bu ayetlerle ilgili olarak fazla düşünmedik. Bir örnek olması açısından bu konuda bize itiraz edenlerden birinin şu sözünü vermemiz sanırım yeterlidir; “Allah-ü Teala'nın Hz İsa hakkında zikrettiği ayetlerini, “Dünyada da Ahirette de itibarlı ve Allah'a çok yakın olanlardır.”²² hükmüne birleştirmen gerekir. Çünkü “Allah'a çok yakın olanlardır.” ayeti, onun (Hz. İsa'nın) Allah'a yakın olan meleklerin katına yükseltildiğine işaret etmektedir.”

Şeyh (Tenkitçi), burada tabiatıyla gökyüzünü kastediyor. Bu yorum, grip ve Kur'an'ın anlamını çarpıtmaktır. Mukarrebun kelimesi Kur'an'da başka yerlerde de gelmiştir. “(İmanda ve amelde) öne geçenler ise (Ahirette de) öne geçenlerdir. İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir.”²³ “Eğer (Ölen kişi) Allah'a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naim Cenneti vardır.”²⁴ “Bu pınar ki Allah'a yakın olanlar ondan içerler.”²⁵ Yukarıdaki açıklamaya esas aldığımızda Hz. İsa cismani olarak semada yalnız başına yaşamamaktadır. Bilakis onunla birlikte sayıları gün be gün artan Allah'ın kullarından bir toplulukla beraber yaşamaktadır. Böyle bir mantık ancak bunu gerektirir.

Tenkitçi devamla da şöyle demektedir; “Dünyada da Ahirette de itibarlı” ayeti de yukarıda savunduğumuza (Hz. İsa'nın göğe yükseltildiğine) işaret etmektedir. Çünkü itibarlı, itibar sahibi demektir. Gökyüzüne yükseltilmesinden daha ziyade dünyada itibar sahibi olduğuna bundan daha iyi delil yoktur.

Bu söylenmeyecek bir sözdür. Çünkü Hz İsa'nın dünyadaki itibarı, mucizeler ve açık delillerle desteklenmiş olan risaletidir. “Ve Allah, ona kitabı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretecek. Onu İsrail oğullarına bir peygamber olarak gönderecek (ve o da onlara şöyle diyecek: Şüphesiz ben size Rabbinizden bir mucize getirdim”²⁶ Nasıl olur da bu itibarının yanı sıra bu ayetin metin ve işareti ile içerdiği iddiasında bulunarak gök yüzüne kaldırılma kisası zikredilebilir ? Yeryüzünden ayrılıp, kendisinin çok itibarlı olduğunu hissedenleri terk eden nasıl olur da dünyada itibarlı olur? Böylece bazıları, iddialarını inkar edenin küfre girdiği bir inanç olduğu kanılarını desteklemek için her metinden işaretler ve ikazlar çekip çıkarmaktadırlar.

çağım, seninle onların arasını ayıracağım demektir. Allah onu yükseltme tabiri ile şanını yücelttiği gibi temizleme tabiri ile de kurtarmanın manasını haber vermiştir. Bunların hepsi onunu işinin yüceliği, yerinin de büyüklüğü hususunda yapılan bir mübalağaya delalet eder. Allah da bunu şu sözünün manasında söyler “sana uyanları, kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım.” İkinci söze gelince:Üstünlük ile kastedilen şey, delil ve burhan ile olan üstünlüktür. Sonra şöyle demektedir; Bilinmeli ki bu ayet, Allah'ın “Seni kendime yükselteceğim” hükmünde olduğu gibi Hz: İsa'nın yükseltilmesinin, derecesinin yükseltilmesi, cihet ve mekandan arındırılması anlamına delalet etmektedir. Aynı şekilde ayetteki yükseklikte mekan yüksekliği değil, makam ve derece yüksekliğidir.” İlh.

22 Ali İmran, 45

23 Vakıa 11

24 Vakıa 88-89

25 Mutaffifin, 28

26 Ali İmran, 48-49

Üçüncüsü ise iki ayettir ki; Tefsirciler bu iki ayette neyin kastedildiği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bazı kavillerde şöyle gelmiştir; Bu iki ayet Hz. İsa'nın yeryüzüne ineneğine delalet etmektedir. Bunlar Şu ayetlerdir:

Nisa Suresinde; "Kitap ehlinen hiçbir kimse yoktur ki, ölmeden önce ona (İsa'ya) iman etmiş olmasın. Kıyamet gününde o, onlara şahitlik edecektir."²⁷

Zuhruf Suresinde; "Şüphesiz o, Kıyametin (kopacağının) bir bilgisidir. Artık onun hakkında asla Şüphe etmeyin."²⁸

Hz. İsa ile ilgili fetvayı yazdığımızda bu iki ayetin Hz. İsa'nın yeniden yeryüzüne ineneğine delalet edip etmediği hususu ile bu ayetler hususunda Tefsircilerin zikrettikleri farklı görüş ve kanaatleri dikkatimizden kaçmıştı. Biz, Hz. İsa'nın ölümü ve göğe yükseltilmesini inkar edenlerin kafir olmadığını kesin delille ortaya koymaya çalışırken, bu iki ayette bizim gördüğümüz gibi, tefsircilerin bu konudaki farklı görüş ve kanaatlerini, yine bu konudaki farklı tercihlerini de gören birilerinin bu iki ayeti ortaya koyacağını hesap edemedik. Bu kişiler şöyle demektedirler; Bu iki ayet Hz. İsa'nın geri döneceği hususunda kesin nastır! Bunun için, tefsir kitaplarından bir şeyler okuyan herkesin delalet ettiği hükümdeki derecesini ortaya çıkaracağı kanaati ile yetinerek bu ayetler üzerine gereksiz sözleri terk etmeyi tercih ettik.

Bu kişiler, bu iki ayetin dışında bir şey getirmekten kaçındılar. Bunların da Hz İsa'nın tekrar yeryüzüne ineneğine kesin olarak delalet ettiği iddiasında bulundular. Bu iddia üzerine müfessirlerin bu iki ayet hususundaki görüşlerinin özetini okuyucuların önüne koymaktan başka bir yol bulamadık. Sonra da gerçeğin açık olarak ortaya çıkması için bu iddiaları fikri olarak çürüteceğiz.

Birinci Ayet: Nisa Suresinde; "Kitap ehlinen hiçbir kimse yoktur ki, ölmeden önce ona (İsa'ya) iman etmiş olmasın. Kıyamet gününde o, onlara şahitlik edecektir."²⁹

Bu ayetle ilgili tefsircilerin farklı görüşleri vardır, bunlardan en öne çıkanı iki görüştür:

Birincisi; "Bihi" deki ve "mevtihi" deki zamir Hz. İsa'ya işaret eder. Böyle olunca da mana "Yahudi veya Hıristiyan, Kitap ehlinin tamamı Hz. İsa ölmeden önce kesinlikle ona iman edecektir." Bu iddiada bulunanlar şöyle demektedirler; Bu ayet, Kitap Ehlinin Hz. İsa'ya ölümünden önce iman edeceğini bildirmektedir. Oysa onlar, kendilerinden talep edildiğine uygun şekilde Şu ana kadar ona iman etmemişlerdir. Öyleyse Hz. İsa'nın Şu ana kadar diri olması ve ona imanın da ölümünden önce gerçekleşmesi gerekir ki, bu da, ahir zamanda yeryüzüne inişi ile mümkün olacaktır.

İkincisi; "Bihi" deki ve "mevtihi" deki zamir kitap ehli içindir. Böyle olunca da mana; Kitap ehlinen herkes ölmeden önce Hz. İsa'ya kesinlikle inanaçtır. Bu açıklamadan kasıt; Kitap ehlinin bu şekildeki imanı ile Hz. İsa'nın

27 Nisa, 59

28 Zuhruf, 61

29 Nisa, 159

şu ana kadar hayatta olduğu ve gelecekte de yer yüzüne ineceği ilişkilendirilemez. Çünkü bu imandan kastedilen, onların ölümle karşı karşıya kaldıklarında Hz. İsa'nın Allah'ın Peygamberi ve Hz. Meryem'in oğlu olduğuna inanmalarıdır.

Bu iki görüş, ayetle ilgili olarak tefsircilerin katında meşhur olan görüşlerdir. Dileyen bu görüşlerden her hangi birini tercih edilebilir. İbni Cerir et-Taberi, tefsirinde bu iki görüşe de yer vererek bunlara delalet eden rivayetleri de ayrıca zikretmiştir. O şöyle demektedir; Gerçek ve doğru olarak öncelikli olan görüş, "Ehli Kitap olanlar kesinlikle Hz. İsa ölmeden önce ona iman edeceklerdir" şeklinde ayeti tevil edenlerin sözüdür. Biz de bu kanaatleyiz. Çünkü Allah, mü'mini mü'mine mirasçı kılmış, öldüklerinde kılınmasına ve mü'minlerin çocuklarının da ebeveynlerinin hukukuna tabi olmalarına hükmetmiştir. katmıştır. Eğer her kitap ehli ölmeden önce Hz. İsa'ya inanmış olsaydı, öldüğünde küçük çocukları ve Müslüman olan büyük çocukları haricinde kitap ehlinden kimse ona mirasçı olamazdı. Onun gömülmesi, yıkanması ve üzerine namaz kılınması gibi konularda da Müslümanlar gibi sayılması gerekliydi. Çünkü kim Hz. İsa'ya inanmış olarak ölürse, aynı zamanda Hz. Muhammed'e de inanmış olarak ölür. Ancak İslam alimleri, Ehli kitaptan her hangi biri Hz Muhammed (SAS)'in peygamberliğine, onun Allah katından bildirdiği şeylere inanmadan ölürse, hayatında kendine, malına, büyük ve küçük çocuklarına hangi hüküm uygulanmışsa ölümünden sonrada o hükmün geçerli olduğu hususunda icma etmişlerdir. Bu da ortaya koymaktadır ki ayetin manası; "Hz. İsa'ya Hz: İsa ölmeden önce iman edeceklerdir" şeklindedir ki, bu da yeryüzüne tekrar indiğinde olur. ³⁰

İbni Cerir, bu ibare ile Hz. İsa'ya imanının, Hz. Muhammed'e imanı gerektirdiğini belirtiyor. Çünkü Hz. İsa, Hz. Muhammed'in risaletini haber vermiştir. Bunun içindir ki, Hz. İsa'ya inanan, H.Muhammed'e de inanmış ve Müslüman olur. Bu kişinin üzerine de mirası, cenaze namazının kılınması, yıkanması, Müslümanların kabristanına defnedilmesi...vb gibi Müslüman ahkamı geçerli olur. Bu durum, kitap ehlinden ölen kimseye bu hükümlerden hiçbir şeyin geçerli olmadığı üzerine Müslümanların icmasına terstir. İcmaya ters olduğunda ayetin manasının "ehli kitabın ölmeden önce Hz. İsa'ya inanmayı gerektirdiği" şeklinde olmasını da geçersiz kılar. O zaman, İbni Cerir'in bakış açısına göre doğru, sağlam ve en geçerli açıklama, icma ile karşı karşıya kalmayan "Ehli Kitab'ın Hz: İsa'ya zamanın sonunda ve ölümünden önce inanacağı" olarak ortaya çıkar.

Burada İbn-i Cerir et Taberi'nin tercih ettiği görüşü münakaşa etmeden bilmemiz gerekir ki, müfessirler arasında çoğunlukla her hangi bir müfessirin, hadisçiler tarafından nakledilen iki görüşten birini seçtikleri, gördükleri rivayetlerden seçtiklerini de tercih ettikleri söz konusu değildir. Fakat Hz. İsa'nın ineneğini savunan bazıları, Taberi'nin anlattıklarından Hz. İsa'nın ineneği hususundaki iddialarına kesin delil çıkardılar. Bunlara karşı cevapları-

30 İbn-i Cerir'den üzerinde bazı tasarruf yapılarak alınmıştır.

mızı ve onların göz ardı ettikleri veya göremedikleri hususları aşağıdaki noktalarda özetleyebiliriz;

1. Taberi ayette iki ihtimal ve bu ihtimallerden her birine delalet eden rivayetleri zikretmektedir. İkinci görüşünü İbn-i Abbas, Mücahit ve bu ikisinin dışındaki başka alimlere dayandırmaktadır. Öyleyse nasıl olur da Taberi'nin kabul ettiği görüş, İbn-i Abbas, Mücahit ve bu ikisinin dışında başkalarının da muhalefet ettiği Hz İsa'nın yeryüzüne tekrar ineceğı hususundaki manadan başka bir mana ihtimali bulunmayan kesin bir nass sayılabilir ?

2. Taberi, kendi tercih ettiği görüşü belirttiğı gibi, "Kendisine ölüm gelen herkesin canı çıkmadan önce, inandığı dini konusunda doğru ve yanlış olanlar kendisine ayan beyan görünür" şeklindeki ikinci görüşü de belirtmiştir. Bana göre bu açıklamaları, Taberi'nin kullandığı ibareler ile seçtiğı görüşü tercihte bir orta yol bulmaya çalıştığıdır. O, örneğın "En doğru görüş" demeyip, "görüşlerin en önceliklisi" diyerek bunu ortaya koymaktadır.

3. Taberi her ne kadar iki görüşten birini tercih etmişse de, onun dışında ikinci görüşü tercih eden başka alimler de bulunmaktadır. Nevevi, Zemahşeri gibileri ikinci görüşü seçmişlerdir. İbn-i Hacer el Askalani, Fethu'l-Bari de ikinci görüşü savunanları kastederek şöyle demektedir; "Bu görüşü savunanlardan bir grup, Übey b. Ka'b'ın "İlla leyü'minenne bihi kable mevtihim" şeklinde ölümü zikredilenlerin ehli kitap olduğu kastedilen okuyuşunu tercih etmişlerdir. Nevevi bu konuda şöyle demektedir; Bu şekilde okunduğında ayetin manası şu şekildedir; Kitap ehlinin her biri ölüm anında ruhu çıkmadan Hz. İsa'ya, onun Allah'ın kulu ve Hz. Meryem'in de çocuğı olduğuna iman eder. Fakat bu durumda yapılan böyle bir iman, Allah'ın (CC) şu ayetinde "Kendilerine ölüm gelip de çattığında kötülük yapanların ben işlediğim günahlardan pişman oldum demesi tevbe değildir" hükmüyle belirttiğı gibi sahibine bir fayda sağlamamaktadır. Sonrada şöyle demektedir; bu görüş en net olanıdır. Çünkü evvelki yorum, Hz. İsa'nın inişine şahit olacak Kitap Ehli'ni kapsamaktadır. Oysa Kur'an'ın zahiri, umumi olarak Hz. İsa'nın inişinden önce de, sonra da bütün kitap ehlini içermektedir.

Keşşaf Sahibi (Zemahşeri) de buna benzer şeyleri daha uzun bir şekilde zikretmiştir. Fahrettin er Razi tefsirinde Zemahşeri'nin bu görüşlerini nakletmiştir. İsteyen bu kitaplara müracaat edebilir.

Bütün bu açıklamalardan açıkça anlaşılınlar şunlardır;

1. Bu ayetler kesin delil oluşturacak şekilde manaya delalet eden bir nass değildir.

2. İbn-i Cerir et-Taberinin tercih edip sarıldığı birinci görüş, hemen kabul edilebilecek bir görüş de değildir. O, bu görüşünü ayette kastedilen imanın, sahibine fayda eden, üzerine de dini hükümlerin gerektiren bir iman oluşu üzerine bina etmiştir. Oysa bu iman, içinde İbn- Cerir'in de bulunduğu bir kısım alimlere göre kıymetsiz ve ağırlığı olmayan, üzerine de dini hükümlerin gerekmediğı bir imandır. Çünkü, zamanında yapılmamış bir imandır.

3. Kim, ikinci görüş sahiplerinin tutundukları delillere bakarsa ki, o deliller; Birincisi; "Kitap ehlinden hiçbir kimse yoktur ki, ölmeden önce ona

(İsa'ya) iman etmiş olmasın..." ayeti kerimesinin genelinden açık bir şekilde elde edilen hüküm, ikincisi; Übey b. Ka'b'ın, ayeti "illa le yü'minne bihi kable mevthim" şeklinde okuyuşu, Üçüncüsü; Son nefesteki imanın sahibine fayda vermeyeceğidir. Bu delillere bakan, İbn'i Cerir Et-Taberi'nin görüşüne muhalif olmaktan ve Nevevi'nin ikinci görüş sahipleri hakkında; "en açık olan görüş budur" dediği gibi demekten kendini alamaz. Nihai sonuç ise, ayet açık olarak Hz İsa'nın inişini gerektirecek bir delil değildir, bu hususta kesin delil olması bir tarafa, buna açık olarak delalet de etmemektedir.

İkinci Ayet: Zuhruf Suresinde; "Şüphesiz o, Kıyametin (kopacağına) bir bilgisidir. Artık onun hakkında asla şüphe etmeyin."³¹

İkinci ayetle ilgili olarak da tefsircilerin farklı görüşleri bulunmaktadır. Bu ayetteki "innehu" kelimesindeki "hu" zamirinin Hz. Muhammed (SAS)-'e veya Kur'an'a raci (aidiyet zamiri) olduğu görüşleri bulunmaktadır. Ancak biz bu görüşe uzak durmakta ve zamirin müfessirlerin çoğunun kabul ettiği gibi Hz. İsa'ya raci (aidiyet zamiri) olduğunu kabul etmekteyiz. Çünkü önceki ayetlerde bahis konusu olan Hz. İsa'dır. Bununla birlikte bazı müfessirlerin; " innehü; yani İsa (AS) Kıyametin bilgisidir. Bu da Hz İsa'nın yer yüzüne tekrar iniş kıyametin şartlarından bir şarttır veya babasız olarak dünyaya gelmesi veya ölüleri diriltmesi yeniden dirilmenin gerçekliğine delildir"³² sözlerinde olduğu gibi bizim için tasavvur ettikleri bir başka tartışmayı buluruz.

Buradan Hz İsa'nın Kıyametin bilgisi olmasına yönelen üç görüş ortaya çıkar;

Birincisi; Hz. İsa'nın ahir zamanda tekrar yer yüzüne inmesi kıyametin alametlerinden biridir.

İkincisi; Onun babasız yaratılmış olması kıyametin olabirliğine delildir.

Üçüncüsü; Onun ölüleri diriltmiş olması da yeniden dirilmenin olabirliğinin delilidir.

Ayetin tefsircilerin ortaya koydukları gibi bu manaları muhtemel olması, Hz, İsa'nın yeniden iniş konusunda kati bir nas olmadığına yeterlidir. Fakat biz bununla da yetinmiyor, bilakis "Hz. İsa'nın babasız yaratılmış olması kıyametin olabirliğine delildir" şeklindeki ikinci görüşü tercih ediyoruz. Bu tercihimizi de aşağıdaki hususlara dayandırıyoruz.

1- Bu tercih ettiğimiz görüş, yeniden dirilmeyi inkar eden ve bunun olabirliğine şaşırın Mekke'liler için sevk edilmiştir. Kur'an bir çok ayette ve bir çok surede, Mekke'lilerin bu görüşlerini reddetme ve kalplerindeki şüpheleri gidermeye çok önem vermiştir. Kur'an'ın bu konudaki metodu da, onların inandıkları veya fiilen gördükleri şeylere dikkatlerini çekmekti; "Ey insanlar! Ölümünden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) şüphesiz biz sizi topraktan yarattık"³³ "Yer yüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kaba-

31 Zuhruf, 61

32 Bkz. Ebu's-Suud Tefsiri

33 Hacc, 5

rır.”³⁴ “Allah’ın rahmetinin eserine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor.”³⁵ Zuhruf Suresinde de bu ayet, aynı manada yerini bulmaktadır; “O, gökten bir ölçüye göre yağmur indirendir. Biz onunla ölü araziye canlandırdık. İşte siz de böyle diriltileceksiniz.”³⁶

Bu ayetler, şüphenin sökülüp atılması hususunda delil olarak kesin ve sağlam bir yoldur. Ancak, İsa (AS)’ın yeniden inişi gibi kendilerinin de tereddüt ettikleri bir konudan haber vererek dikkat çekmek, bu şekilde getirilen delillerle bu hususta kalplerinde bulunan şüphe ve tereddütün sökülüp alınmak istenmesi ise doğru olmayan bir üsluptur. Çünkü bir şeyin varlığına, inkar edilen bir şeyle delil getirmek de inkar etmektir.

2- Bu görüşü teyid eden de Allah-ı Teala’nın furuuattan olarak Hz İsa’nın kıyametin bilgisi olduğundan bahseden sözüdür. “Onun hakkında kesinlikle şüpheye düşmeyin” hükmü, bizzat kıyamet hususunda şikayetçi olan kavimle ilgili bir kelam olduğuna delalet eder. Bunun alameti ise, kıyamete iman eden kimsenin şüphe götürmeyecek bir şekilde onun geleceğini de tasdik etmesidir. Ancak kıyametin vaki olacağını inkar eden veya bu konuda şüphesi olan kimse ile, kıyametin alameti hakkında konuşmasına Allah’ın ihtiyacı da yoktur. Bilakis bu konuda onunla konuşulma da düşünülemez. Ancak o, öncelikli olarak bu konuda kendini imana taşıyacak olan bir delile muhtaçtır. Bu delil sebebiyle ki, imandan sonra “bu alameti şu şekilde inandığım şeydir” denilmesi de mümkün olabilsin.

3- Arapça’nın üsluplarını anlamada esas olan usullerden birisi, eğer hüküm lafızda zatın kendi ile irtibatlandırılır, mana olarak düşünülmesi de istenmezse, o zaman anlatımda zata en yakın ve onunla en irtibatlı olan şey takdir edilir hükmüdür. Bu kaideyi Allah-ü Tealanın “şüphesiz o, kıyametin habercisidir” hükmüne uygulayacak olursak şöyle bir sonuca ulaşıyoruz. Buradan Allah’ın, Hz İsa’nın zatını kasetmiş olmasının sahih olmadığını anlarız. Kesinlikle kelamın takdiri gereklidir. Sonra da Hz. İsa’nın kıyamete yakın zamanda yer yüzüne inişi, babasız yaratılışı ve ölüleri diriltmesi arasında bir değerlendirme yaparız. Bu değerlendirme neticesinde şüphesiz babasız yaratılmayı bu üçünün içinde zata en yakın yorum olarak buluruz. Çünkü babasız yaratılma, Hz. İsa’dan arızı olarak ortaya çıkan bir şey değil, onun oluşumu ve yoktan var edilmesine taalluk eden bir şeydir. O zaman da, zatın üzerine bu mana yüklenilir ve ayetin manası da; “Kıyamet konusunda şüpheye düşmeyin. İsa’yı babasız olarak yaratan Allah kıyamete de kadirdir.” olur.

Böylece açık olarak şunlar ortaya çıkar;

1- Hz. İsa’nın inişinden haber vermek, bunu inkar edenlerin gönlündeki şüpheyi çekip almak için kıyametin varlığına sağlam bir delil olmaz. Hz, İsa’nın durumunu bildirmenin akabinde “bu konuda şüphe içinde olmayın” demek de geçerli bir hüküm olmaz.

34 Hacc, 5

35 Rum, 50

36 Zuhruf, 11

2- Hz. İsa'nın ahir zamanda inişinin kıyamet alametlerinden birisi olarak belirlenmesi, bu ayette sağlam bir açıklama yolu olmaz. Çünkü hitap, kıyameti inkar eden ve bu hususta sağlam delillilere muhtaç olan bir kavimle ilgilidir. Kesinlikle hitap, alametleri kendisine hatırlatılması için kıyamete inanan bir kavme yönelik değildir.

3-Ayetin en yakın olarak hamledilebileceği mana ise, daha önce açıkladığımız gibi Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelişinin kıyamet için bir alamet olmasıdır.

İşte bunlar Hz. İsa'nın göğe çekilmesi (ref'i) veya yeryüzüne gönderilmesi (nuzülü) konusunda gelmiş bulunan ayetlerdir. Şüphe yok ki, dikkatli bir okuyucu, konunun kendisine böyle arz edilmesinden ve söylediğimiz prensiplerin tatbikinden sonra (Kur'an'ın zahiriyle Hz. İsa'nın nuzülüne veya ref'ine bir zannı galip oluşturulmadığı gibi, bunun da üzerinde iddia ettikleri gibi, bu durumu inkar eden kimseyi küfre götürecek bir inanç oluşturan kati bir delil de ortaya koyan bir hüküm bulunmadığı) hususlarında şüphe etmez.

Konuya İkinci Bakış Hadisler Hakkındadır

İkinci görüş, onların hadisler konusunda ileri sürdükleri şeylerle ilgilidir. Söyleyeceğimiz şeyin özeti şudur: Bu konuda rivayet edilen hadisler ahad hadislerdir. Ahad hadislerle ne kadar sahih olursa olsun asla münkirini küfre götürecek derecede kesin ve yakini bir inanç esası ortaya koyulamaz. Beni üzen durum, dine bağlı ve hadise düşkün görünmek isteyen bir grubun dünyevi menfaatleri uğruna, bütün aldatma üsluplarını da ortaya koyarak Hz. İsa ile ilgili hadislerde hakkı batıla karıştırmayı kendileri için mübah görmeleridir. Kaldı ki bu hadisler şartları genişletilmiş anlamda ele alınsa bile mütevatir sayılamaz.

Bu hadisler ahad olmakla beraber çoğunluğunda ravilerin zayıf, metinleri mustarip (İki farklı şekilde rivayet edilmiş), anlamları da düşüktür. Bu konuda iddia sahibi olanları ise, bu hadisler ile ilgili konuştuklarında mütevatirdir, filan, filan bunu sahabe ve tabiinden rivayet etti, eskilerden (mütakaddiminden) şu, şu kitaplarda zikredildi dediğini görürsün. Bazılarında zayıflık, mustariplik ve anlam düşüklüğü gördüklerinde de, bu durumdan kurtulmaya çalışmışlar ve şöyle demişlerdir: Buradaki zayıflık, kuvvetle (aynı manada kuvvetli olan hadis) gideriliyor. Çünkü adalet şartı mütevatir hadis ravilerinde aranmaz. Böylece onlar, bilgiye önem vermeksizin ve gerçeği sakınmaksızın, sadece inat ve kibir ile yanlışta ısrar ederek hadisin üzerindeki zarif kutsallık elbisesini çıkarıyorlar. Bunu da topluluklarda ve konuşmalarında insanların, kendileri için bunlar hafız, bunlar muhaddis denilmesi için yapıyorlar.

Açıklanması gereken bir durum daha kalmıştır ki, o da; Bu hadisler ne olursa olsun delaleti kati olup da teville ihtimali olmayan muhkem hadis kabilinden değildir. Bu hadisler konusunda gerek önceki gerek şimdiki alimler teville mani bir durum görmezler. Şerh-ü Makasid'da - gerçi müellif kıyamet alametleriyle ilgili hadislerin tamamının ahad olduğunu beyan etmiştir- şöyle bir metin vardır: İslam alimlerine göre bu gibi ahad haberlerin zahire

hamledilmesi imkan dahilindedir. Bazı bilginler, Hicaz bölgesinden çıkacak ateŐi ilim, hidayet, özellikle de hicaz fıkhı diye, insanları toplayacak ateŐi de Türklerin fitnessi³⁷, deccalin fitnessini de kötülüğün ortaya çıkışı ve fesadın yaygınlığı diye tevil ettiler. Hz. İsa'nın nüzulünü de bunları savuşturma, iyiliğın tezahürü ve doğruluğın yaygınlığı diye yorumlamışlardır...ilh.”

Buradan anlaşılmaktadır ki: “Makasıd” yazarı Sadedin (Taftazani) bu hadislerin tevili mümkün olmayan delaleti kati bir delil olabilecek şekilde zahirlerine hamledilmesinin gerekmediğini kanaatini ortaya koymakta, aksine açık bir ibare ile kalbinde yorum için bir sebep ortaya çıkan kişiye tevil hakkı verilebilmesi için bu ahat haberlerin metinlerinin zahirlerine hamledilmesinde bir mani bulunmadığını belirtmektedir. Sonra da bu hadisler hususunda tevil yoluna sapan bazı bilginlerden bahsetmektedir. Onların manayı hamlettikleri şeyi de Şu şekilde açıklamaktadır; “Bütün bunlar gösteriyor ki, -tevil kabul edenle etmeyen arasındaki farkı bilen alimlerin inandığı gibi- bu hadislerin lafızlarının delalet ettiği şey imanı zorunlu kılan inanç mevzuu değildir. Delaleti zanni olan her konuda olduğu gibi, kim bunların zahirine inanmanın gerekliliğı noktasından alırsa öyle kabul eder. Kim de bu hadislerin tevil edilmesinin gerekliliğı noktasından alırsa oda öyle kabul eder.” Geçen bilgilerden net olarak ortaya çıkar ki: ahir zamanda Hz. İsa'nın nuzülü ile ilgili ileri sürülen hadisler, kesinlikle ne vurud açısından, ne de delalet açısından kati değildir.

Üçüncü Görüş İcma Hakkındadır

Üçüncü bir bakış da, bu hususta icmadan da delil olduğu iddialarına bir göz atmaya kalmıştır. İslam'ın asli delillerinden biri olarak insanlar tarafından bilinen icmaya değinmek istiyorum. Aslında mezhepler arasında bu hususta da ciddi görüş ayrılıkları vardır.

Alimler, İcmanın gerçekliğinde, mümkün olup olamayacağında, düşünülmesinde, ortaya konulmasında ihtilaf ettikleri gibi, ayrıca delil olabiliğininde de ihtilaf etmişlerdir. Buradan da anlarız ki icmanın yalnız başına delil olabiliğiki kati delille bilinmemektedir. Eğer böyle ise, nasıl oluyor da icma ile ortaya konan hükümler kati bir delille bilinir ve inkarı küfrü gerektirir denebilsin. Sonra deriz ki, icmayı delil kabul edenler, ameli hükümler dışındaki konularda icmadan delil getirme üzerinde ittifak etmediler. Ahirete yönelik hususlar, kıyametin şartları gibi gelecekle ilgili beklentiler konula-

37 Bazı Arap Alimleri Kıyamet alameti olarak “Kantura Ehl'i'nin İslam Ülkelerini işgali ile ilgili rivayetlerden hareketle Türk'lerin İslam Alemine galebe gelerek fesat verecekleri, camileri ve mescitleri harap edecekleri şeklinde yorumlarda bulunmuşlardır. Hatta, Taberi, Hazin gibi bir çok tefsirde de bu bağlamda Ye'cüc ve Me'cüc kavmi Türklerle özdeşleştirilmiştir. Müslüman oldukları günden beri İslam Dünyasının Liderliğini üslenmiş bulunan Türklerle ilgili bu rivayetlerin aslının olmadığı kanaatini taşımaktayız. Bu hadislerde anlatılanların bir kısmının Moğol İstilasıyla örtüştüğü, ancak Türklerle bir alakalarının bulunmadığı görülmektedir. Bu hususta yapılan yorumlar ve rivayetler, mefhum ve mana itibarı ile gerçeklerle örtüşmemektedir. Türkler İslam diyarlarına gelmişler, Müslüman olmuşlar, mescitleri imar etmişler, harap edilmesini engellemişler, Allah'ın ismini aziz kılabilmek fedayı can etmişlerdir. Bu yorumların asabi yetçi bir bakış açısıyla yapıldığı kanaatini taşımaktayız. (Mütercim)

rında ise şöyle demişlerdir; Bu konular üzerine yapılan icma, bilinen icma gibi değerlendirilmez. Çünkü bu hususlarda icma edenler de gaybı bilmezler, Allah'ın gayb hakkında bildirdiklerinden kendilerine intikal edenlere dikkate alırlar. Çünkü bu konu (ahbaridir) olacağı haber vermedir, bu sebeple de onun hükmünü alır. Böyle özel konularda icma, Muhammed Ümmetinin uygulamalarından da değildir. Gelecekle ilgili beklentiler hususunda içti-hatta yapılmaz. Eğer nass varsa o nassla sabittir, ayrıca icmaya da gerek yoktur. Nass yoksa içtihat da yapılmaz"³⁸ Bu açıklamalar ışığında, aralarında Hz. İsa'nın inişinin de olduğu kıyamet alametleri ile ilgili bütün haberleri, vurudunun ve delaletinin zanni olması sebebiyle nassları kesin olan prensiplere boyun eğdirsin.

KONU İLE İLGİLİ ESKİ VE YENİ TARTIŞMALAR

Kıyamet alametlerinin, üzerinde icma oluşacak şekilde itaat edilen şeylerden olduğunu farzederek diyoruz ki; Nuzül-ü İsa ile ilgili eski ve yeni birtakım ihtilaflar vardır.

Eski (önceki) tartışmalara gelince, bu konuda İbn Hazm, "Meratibu'l İcma" adlı eserinde şöyle söylemektedir: "Alimler, Muhammed (A.S)'le birlikte ve O'ndan sonra peygamber olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak İsa (AS)'ın kıyamet kopmazdan evvel gelip gelmeyeceği konusunda ihtilaf etmişlerdir. O; İsa (AS), Muhammed (SAS) gönderilmezden evvel İsrailoğullarına gönderilmiştir." Aynı şekilde konuyla ilgili benzer açıklamaları Kadı İyad, Şerh-i Müslim'de, Sa'd et Taftazani de, Şerh-i Makasid'da yapmışlardır. Biz ilgili bölümü az önce açıkladık. Bu bölüm de açıkça ifade etmektedir ki, konu gerek vurudu (haberinin bize ulaşması), gerek delalet ettiği mana itibarıyla zanni bir meseledir.

Yeni görüşlere gelince, bu konuda Muhammed Abduh, Reşid Rıza ve büyük üstad Şeyh Meraği görüş beyan etmişlerdir.

Şeyh Muhammed Abduh konuya Ali İmran suresi 55. ayetin (Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim) tefsiri sadedinde değinir ve şunları ifade eder: "Bu konuda alimler iki farklı görüş beyan etmişlerdir. Bu görüşlerden ilki ve meşhur olanı: Allah Hz. İsa'yı cismiyile diri olarak göğe yükseltmiştir ve ahir zamanda incek, bizim dinimizle insanlar arasında hüküm verecek, sonra da Allah O'nun canını alacaktır... İkinci görüşe gelince, ayet zahiri manasıdır. Buradaki vefat da ilk anlaşılan zahiri manadadır ki, o da sıradan ölümdür. Göğe yükselme bu ölümden sonra olur. Bu da ruhun göğe yükselmesidir." Sonra da şunu belirtir: 'Bu son görüşe bağlı olanlar, göğe yükselme ve tekrar yere inme ile ilgili hadisleri iki şekilde tahrir ederler: *Birincisi*; Bu hadisler, ahad haberler olup itikadi konularla alakalıdır, oysa itikadi konularda kat'i nasların dışındaki deliller makbul değildir. Bu konuda da mütevatir hadis varid değildir. *İkincisi*; bu konuda Şerh-i Mekasid'dan daha önce naklettiğimiz gibi tekrar inişin tevii edilmesidir."³⁹

38 Bkz. Tahrir.

39 Bkz. Tefsir-i Menar, C.III

Seyyid Reşid Rıza'ya konuyla ilgili Tunus'tan şu soru sorulmuştur: "Efen-dimiz İsa şu an ne konumdadır? Bedeni nerededir, ruhu nerededir? "İnnî müteveffike ve rafiuke" ayeti hakkındaki görüşünüz nedir? Eğer yaşıyorsa Allah'ın mahlukatı ile ilgili sünneti gereği ihtiyaç duyduğu gıdaları dünyada olduğu gibi mi alıyor?" Reşid Rıza bu soruya detaylı bir cevap vermiştir. Bu cevaptan önemli bölümleri şöyle vermekteyiz;

Reşit Rıza, ayetle ilgili mülahazaları ve tefsircilerin görüşlerini sunduktan sonra özetle şunları ifade etmiştir: "İsa'nın dünya hayatındaki hali üzere ceset ve ruhla birlikte, Allah'ın sünnetinde olduğu üzere beslenmeye ihtiyaç hissedecek şekilde göğe yükseltildiğine dair Kur'an-ı Kerim'de açık bir nas yoktur ki, konuyla ilgili soruya cevap verelim. Aynı şekilde, semadan ineceğine dair de sarih bir nas varid değildir. Bu, Hıristiyanların çoğunluğunun inandığı bir ilkedir. Onlar bu inancı, Müslümanlar arasında yaymak için İslam'ın ortaya çıkışından beri çalışmaktadırlar." Sonra bu konudaki hadislerle birtakım eleştiriler getirerek şöyle demiştir: Konu ihtilafı konulardandır. Hatta kendilerinden nakilde bulunulan kişiler arasında da Mesih'in ceseden mi? yoksa ruhen mi? semaya yükseldiği konusu tartışılmıştır.⁴⁰

Büyük üstad Şeyh Meraği, kendisine yöneltilen ve fetvamıza da sebep olan bir soruya cevap mahiyetinde görüşünü şöyle dile getirmiştir: "İsa (AS)'ın cismen ve ruhen göğe yükseldiğine, onun şu an cismen ve ruhen canlı olduğuna dair Kur'an-ı Kerim'de açık ve kat'i bir nas bulunmamaktadır. Ali İmran suresi 55. ayet (Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkar edenlerden arındıracağım) in manasına gelince, ayetten şu anlaşılır; Allah O'nu vefat ettirdi, öldürdü sonra kendi katına yükseltti. Ölümünden sonra yükseltilmeye gelince, Allah'ın İdris (AS)'a " O'nu üstün bir makama yücelttik"⁴¹ sözünde olduğu gibi İsa (AS)'ın da Allah katında birtakım derecelere yükseltilmesidir. Şurası gayet açıktır ki, çoğu Müslüman alimleri de bu görüştedir. Allah onu öldürmüştür ve katında derecelere nail etmiştir. Şehitlerin ve sair enbiyanın durumunda olduğu gibi o, ruhen canlıdır. Ancak alimlerin çoğu, Hz. İsa'nın cismen ve ruhen göğe yükseltildiği, şu anda bile cismen ve ruhen canlı olduğu görüşündedir. Bu şekilde bir anlamaya yönelik hadisler bulunduğu için de, konuyla ilgili ayetleri bu şekilde yorumlamışlardır." Bu açıklamadan sonra da ; "Fakat bu hadisler bir Müslüman'ın inancını oluşturacak şekilde mütevatir derecesine ulaşmamışlardır. İnanç ise, ancak Kur'an'dan bir ayet veya mütevatir hadis ile sabit olur." demektedir. Bu açıklamalar çerçevesinde de; "Bir Müslüman'ın, İsa (AS)'ın cismen ve ruhen canlı olduğuna inanması gerekli değildir, İslam dini açısından da buna muhalefet eden kafir sayılmaz" demektedir.

Bu ifadeler bütün bu alimlerin Hz. İsa konusunun ihtilafı bir konu olduğunu ortaya koyan eski ve yeni gerçek görüşleridir. Konuyla ilgili ayetler Hz. İsa (AS)'ın ölümünün sıradan bir ölüm olduğu hususunda açıktır. Hadislerle

40 Bkz. Tefsir-i Menar, C.X

41 Meryem, 57

gelince, bunlar ahad haberlerdir ve bunlarla inanç oluşturulamaz. Bununla birlikte bu hadisler tevil de edilebilir. Hz. İsa'nın (AS) göğe yükseltildiğini ve tekrar yer yüzüne ineceğini inkar eden Müslüman küfürle de itham edilemez. Bütün bunlar ortada iken konuyla ilgili icma olduğu iddiasında bulunmanın hükmü nerde kalmaktadır?⁴²

---

42 İnanç Kur'an, Sünnet ve İcma ile sabit olması hususlarında yazarın "El İslam Akideten ve Şeriaten" kitabının "İnançın Sübut Yolları" bölümüne bakılabilir.